گفت‌وگوی «جوان» با امیرمجتبی جعفری از نویسندگان و محققان دفاع مقدس درباره عملیات والفجر یک

۶۰ هزار گلوله توپ روی سر بعثی‌ها ریختیم

■ علیرضا محمدی

۳۹ سال پیش در چنین روزهایی (۲۱ الی ۲۸ فروردین ۱۳۶۲) عملیات والفجر یک در منطقه فکه شمالی در جریان بود. این عملیات در تعاقب همان اهدافی صورت می‌گرفت که عملیات والفجر مقدماتی در بهمن ماه ۱۳۶۱ دنبال می‌کرد. پس از ناکامی در عملیات رمضان و انجام چند عملیات محدود و متوسط همانند محرم و مسلم بن عقیل، بار دیگر ایران عزم خود را جزم کرده بود تا در یک عملیات بزرگ و گسترده به نام والفجر مقدماتی به خاک دشمن نفوذ کند و شهر العماره عراق را به تصرف خود درآورد، اما ناکامی در عملیات والفجر مقدماتی که محور اصلی آن در فکه جنوبی بود، باعث شد تا تنها دو ماه بعد، عملیات دیگری با نام والفجر یک این‌بار در فکه شمالی انجام گیرد. از آنجایی که ارتش طراح و مجری اصلی عملیات والفجر یک بود، در گفت‌وگویی که با امیرمجتبی جعفری از رزمندگان و آزادگان ارتشی دفاع مقدس داشتیم، به بررسی چند و چون این عملیات پرداختیم. امیر جعفری نویسنده ۱۵ عنوان کتاب است که کتاب «اطلس نبردهای ماندگار» به قلم او یکی از مشهورترین کتاب‌های حوزه دفاع مقدس به شمار می‌رود.

■■■

تنها دو ماه از پایان عملیات والفجر مقدماتی در منطقه فکه می‌گذشت که ایران مجدداً از همین منطقه و نهایتاً از زاویه دیگری به دشمن حمله کرد، علت انتخاب منطقه فکه برای این دو عملیات چه بود؟

بعد از عملیات رمضان که رزمندگان با موانع مصنوعی عظیم دشمن روبه‌رو شدند و یکی از دلایل اصلی عدم الفتح در عملیات نیز همین موانع بودند، فرماندهان به این نتیجه رسیدند باید در مناطقی وارد عمل شویم که با وجود موانع طبیعی، دشمن از موانع مصنوعی مثل میادین مین، سیم خاردار و... کمتر در آن استفاده می‌کند. شما ببینید از همین عملیات والفجر مقدماتی و یک گرفته تا عملیات خیبر، بدر و والفجر ۸ همگی در مناطقی بودند که به دلیل داشتن موانع طبیعی، دشمن کمتر روی زمین منطقه دست برده بود. چون تصور نمی‌کرد ایران بخواهد از آن مناطق وارد عمل شود. فکه عموماً یک منطقه رملی است که عبور و مرور در آن به سختی انجام می‌گیرد. یا در منطقه هور که دو عملیات خیبر و بدر انجام گرفتند، پوشش منطقه مملو از نیزارهایی است که در برخی فصول پر از آب می‌شود و قابل قایقرانی نیز است. والفجر ۸ هم که با عبور رزمندگان از رودخانه عظیم اروند انجام گرفت. بنابراین انتخاب منطقه فکه برای این دو عملیات با چنین دلایلی بود.

گویا یکسری مباحث تاکتیکی در این دو عملیات بین ارتش و سپاه وجود داشت، چراکه طراح اصلی عملیات والفجر مقدماتی سپاه بود و طرح عملیات والفجر یک را هم که ارتش ارائه داد.

ارتش اعتقاد داشت زمین منطقه عملیاتی والفجر مقدماتی گذشته از رملی بودن فاصله زیادی با خط دشمن دارد و طی کردن این فاصله آن هم در یک شب توسط نیروی پیاده دشوار است. این موضوع می‌تواند به موفقیت عملیات خدشه وارد کند. در برخی نقاط که رزمنده از مبدأ حرکتش را شروع می‌کرد تا بخواهد به خط دشمن برسد باید چیزی حدود ۱۵ کیلومتر راه در زمین رملی طی می‌کرد. تازه در انتهای این مسیر به موانع دشمن می‌رسید اما همان مسئله وجود مانع طبیعی و اصل غافلگیری دشمن باعث شد نهایتاً والفجر مقدماتی در منطقه فکه جنوبی انجام بگیرد. در این عملیات سپاه فرماندهی را برعهده داشت و ارتش از آن پشتیبانی می‌کرد. پس از عدم الفتحی که در والفجر مقدماتی حاصل شد، فرماندهان تصمیم گرفتند این‌بار از شمال منطقه فکه وارد عمل شوند.

علت انتخاب شمال فکه برای والفجر یک چه بود؟ این منطقه چه فرقی با فکه جنوبی داشت؟

> بعد از عملیات رمضان که رزمندگان با موانع مصنوعی عظیم دشمن روبه‌رو شدند، فرماندهان به این نتیجه رسیدند باید در مناطقی وارد عمل شویم که با وجود موانع طبیعی، دشمن از موانع مصنوعی مثل میادین مین، سیم خاردار و... کمتر در آن استفاده می‌کند

جبل فوقی فکه از زمین‌های رملی کمتری برخوردار بود و در عوض ارتفاعات و تپه‌های بیشتری داشت. از طرف دیگر فاصله خط خودی و دشمن در این منطقه کمتر بود و رزمنده‌ها می‌توانستند با زمان و خستگی کمتری این فاصله را طی کنند. یکی دیگر از دلایل عمده‌ای که باعث می‌شد ارتش این منطقه را پیشنهاد بدهد این بود که جبال فوقی شمال فکه به جنوب این منطقه اشراف دارد و در صورت تسلط به این جبل فوقی، جنوب فکه خود به خود تحت اشراف نیروهای خودی قرار می‌گرفت و آسیب‌پذیری این منطقه به نفع جبهه خودی تقویت می‌شد.

اما والفجر یک هم نتوانست به اهداف از پیش تعیین شده دست پیدا کند، علت این امر چه بود؟

یک دلیل مهم آن هوشیاری دشمن پس از انجام عملیات والفجر مقدماتی بود. فکه در انتهایی‌ترین نقطه منطقه عملیاتی فتح‌المبین قرار داشت که در نوروز سال ۶۱ انجام گرفته بود. بعد از آن هیچ عملیاتی در این منطقه انجام نگرفته بود و دشمن تصور نمی‌کرد ایران بخواهد در چنین منطقه صعب‌العبوری وارد عمل شود. اما بعد از انجام عملیات والفجر مقدماتی دشمن نسبت به این منطقه حساس شد و آمادگی‌اش را در آن بیشتر کرد. این هوشیاری دشمن یکی از اصلی‌ترین عواملی بود که باعث شد جبهه خودی نتواند موفقیتی به دست آورد. در والفجر یک طراح عملیات ارتش بود و سپاه نیز از آن پشتیبانی می‌کرد.

شهید صیاد شیرازی طرحی برای والفجر یک ارائه داده بود با عنوان «آتش به جای خون»، یعنی بهره‌گیری از آتش توپخانه برای مشغول کردن دشمن و توأمان پیشروی نیروهای خودی. چرا ما نتوانستیم آن طور که باید از این طرح جواب بگیریم؟

قبل از هرچیزی من یک توضیح را ارائه بدهم. استفاده از آتش تهیه چه توپخانه باشد یا بمباران توسط هواپیماها یا پهپادها که الان بیشتر روی آن صحبت می‌شود، یک تاکتیک شناخته شده جنگی است. یعنی در بسیاری از جنگ‌ها از آن استفاده شده است. در عملیات والفجر یک ما این تصور را داشتیم که با کوبیدن خط دشمن، آنچنان او را مشغول می‌کنیم که نیروی پیاده می‌تواند خودش را به خط او برساند، اما همان هوشیاری دشمن که قبلاً عرض کردم، باعث شده بود تا آنها نیز خودشان را برای احتمالات مختلف آماده کنند. در این عملیات ما چیزی حدود ۶۰ هزار گلوله توپ به سمت دشمن پرتاب کردیم که تا آن موقع از جنگ بی‌نظیر بود اما در طرف مقابل بعثی‌ها هم در پاسخ به ما چیزی حدود ۱۰۰ هزار گلوله توپ شلیک کردند که آمار واقعاً بالایی است و باعث ضربه زدن به نیروهای خودی شد. همین گلوله باران توپخانه‌ای دشمن یکی از دلایل نداشتن موفقیت در این عملیات بود. هرچند معتقدم گذشته از نرسیدن ایران به اهداف از پیش تعیین شده در عملیات والفجر یک، گلوله باران توپخانه خودی تلفات زیادی از دشمن گرفت و ما در اهداف جانبی مثل انهدام قوا و تجهیزات دشمن در این عملیات موفق‌تر بودیم.

استفاده از آتش توپخانه خودی آن هم در حجم وسیعی که شما گفتید، باعث می‌شود به این نتیجه برسیم که والفجر یک به دنبال انجام یک تک آشکار علیه نیروهای دشمن بود نه مانند عملیات دیگر که عموماً شب‌ها و در خفا انجام می‌گرفتند؟

> در والفجر یک چیزی حدود ۶۰ هزار گلوله توپ به سمت دشمن پرتاب کردیم که تا آن موقع از جنگ بی‌نظیر بود. اما در طرف مقابل بعثی‌ها هم چیزی حدود ۱۰۰ هزار گلوله توپ شلیک کردند که آمار واقعاً بالایی است

انجام عملیات در شب نیز یک تاکتیک نظامی مرسوم است. تک یا حمله می‌تواند در روز یا شب انجام گیرد. در روز، عملیات در پناه نیروهای زرهی انجام می‌گیرد و در شب با استفاده از تاریکی و کمی دید دشمن، نیروی پیاده خود را به خط دشمن می‌رساند. بعد از عملیات نصر که ۱۵ دی ۱۳۵۹ در روز انجام گرفت، نیروهای زرهی خودی لطمه زیادی دیدند. پس از آن چون ما توان زرهی کافی نداشتیم، تصمیم گرفته شد تا اغلب عملیات‌ها شب‌ها انجام بگیرد. این‌طور هم نیست که دشمن هنگام عملیات شب یا روز کاملاً غافلگیر شود. وقتی در یک منطقه تردد بیش از حد معمول باشد، مسلماً از دید دیده‌بان‌های دشمن پنهان نمی‌ماند، اما موضوع سر زمان و محل دقیق عملیات است که باعث می‌شود بگوییم دشمن در فلان عملیات تا این میزان غافلگیر شده است. به عنوان نمونه در عملیات کربلای ۴ دشمن تا حد زیادی از زمان و مکان دقیق عملیات مطلع بود. در عملیات والفجر مقدماتی هرچند نیروهای خودی از آتش توپخانه استفاده کردند، اما طرح اصلی عملیات و زمان شروع و مکان دقیق آن برای دشمن مشخص نبود. همزمان با کوبیدن خط دشمن، نیروهای خودی پیشروی خود را شروع کردند که طبق صحبت‌های قبلی به هر شکل متأسفانه این عملیات نیز نتوانست به اهداف از پیش تعیین شده دست پیدا کند.

سخن پایانی.

به عنوان یک محقق که در دو کتاب «آخرین نبرد» و «تاریخ مصور ارتش» به بررسی وقایع نظامی ایران از ۳ هزار سال پیش تاکنون پرداخته‌ام، عرض می‌کنم دفاع مقدس خاص‌ترین واقعه نظامی در تاریخ کشورمان است. در هیچ نبردی ما چنین شرایطی نداشتیم که دشمن از طرف شرق و غرب حمایت شود و نهایتاً نتواند به اهدافش دست پیدا کند. به عنوان یک محقق و بدون هیچ گونه تعصبی عرض می‌کنم ایران در دفاع مقدس کاملاً پیروز بود؛ چون با قاطعیت از کشورش در برابر یک تهاجم همه جانبه از سوی دشمنی که به واسطه حمایت‌ها تقویت شده بود دفاع کرد و او را سر جای خودش نشاند.

یادکرد

۲۸ فروردین ۶۷ سالروز عملیات پدافندی فاو

بمب ۹ تنی
ارمغان دیگری از غرب برای صدام

■ داود جعفری

۲۸ فروردین ۱۳۶۷ بعثی‌ها با بمباران شیمیایی گسترده شبه جزیره فاو سعی کردند این منطقه را از تصرف رزمندگان ایرانی خارج کنند. فاو در بهمن ۱۳۶۴ توسط نیروهای ایرانی به تصرف درآمده بود اما در فروردین ۶۷ بعثی‌ها حمله عظیمی به فاو کردند و آنجا را پس گرفتند.

از ۲۸ فروردین ۱۳۶۷ روندی که بعد از فتح خرمشهر در جبهه‌ها حاکم شده بود، تغییر اساسی یافت. از تابستان سال ۶۱ که ایران به خاک عراق ورود کرد و عملیات رمضان را انجام داد، تا بهار سال ۶۷، آن طرفی که حالت تهاجمی به خود گرفته بود ایران بود. طبق استراتژی تعقیب و تنبیه متجاوز که بخشی از حق مسلم ایران در دفاع از خاک خود بود، جبهه خودی بر آن بودند با تصرف بخشی از خاک دشمن او را وادار کند خواسته‌های بحق کشورمان را به رسمیت بشناسد. در گذر همین استراتژی طی حدود شش سال، برتری در جبهه‌ها به نیروهای ایرانی تعلق داشت و بعثی‌ها حالت تدافعی به خود گرفته بودند.

البته در فروردین و اردیبهشت ۶۵ عراق استراتژی دفاع متحرک را در پیش گرفت که در قالب آن سعی می‌کرد با حملات محدود اما برق آسا، نیروهای ایرانی را مشغول کند و از انجام عملیات بزرگ سالانه بازدارد. استراتژی دفاع متحرک با اشغال شهر مهران به اوج رسید، اما نهایتاً با آزادسازی این شهر در عملیات کربلای یک ناکام ماند و نهایتاً با انجام دو عملیات بزرگ کربلای ۴ و ۵، عراق نیز استراتژی دفاع متحرک را کنار گذاشت.

به هر روی حملات پی در پی ایران تا سال ۱۳۶۷ به تناوب ادامه داشت و آخرین عملیات بزرگ ایران به دلیل ورود به خاک عراق نیز در اسفند ۱۳۶۶ تحت عنوان والفجر ۱۰ انجام گرفت. در این عملیات شهرهایی از استان سلیمانیه عراق در شمال این کشور به تصرف نیروهای خودی درآمدند اما برخلاف انتظارها، عراق شکست در والفجر ۱۰ را پذیرفت و به جای درگیر کردن تیپ‌های گارد ریاست جمهوری که از زبده‌ترین نیروهای این کشور بوده و مانور با یگان زرهی‌شان را به خوبی آموخته بودند، این نیروهای زبده را به جبهه جنوب آورد و در ۲۸ فروردین ۶۷ حمله بزرگی را به فاو ترتیب داد.

به شهر
فاطمیه (فاو)
خوش آمدید

فاو ظرف ۳۶ ساعت سقوط کرد. آنجا چند لشکر خودی هر کدام گردان‌هایی را در خط پدافندی فاو داشتند که شاید استعداد همگی آنها به اندازه یک لشکر می‌شد. در آن سو اما عراق با چند لشکر و نیروهایی چند برابر مدافعان فاو به آنجا حمله کرد و در پناه حملات گسترده شیمیایی و بهره‌گیری از تسلیحاتی چون بمب ۹ تنی که تا آن زمان از جنگ کم نظیر بود، توانست نیروهای اندک ایرانی را در یک نبرد همه جانبه و سنگین عقب براند و مجدداً فاو را در اختیار بگیرد.

> بر خلاف انتظارها، عراق شکست در والفجر ۱۰ را پذیرفت و به جای درگیر کردن تیپ‌های گارد ریاست جمهوری که زبده‌ترین نیروهای این کشور بوده و مانور با یگان زرهی شان را به خوبی آموخته بودند، این نیروهای زبده را به جبهه جنوب آورد

حمله به فاو شروعی بر دوره دیگری از دفاع مقدس بود که در آن عراق با ارتشی که تعداد آن به بیش از یک میلیون نفر می‌رسید، توانست متصرفات ایران در عملیات والفجر ۸، خیبر و کربلای ۵ را پس بگیرد. این دوره که حدود سه ماه طول کشید، از دوره‌های تلخ جنگ بود. پس از بازپس‌گیری متصرفات ایران، بعثی‌ها تصمیم به ورود به داخل ایران گرفتند که در این امر موفق نبودند. بسیاری از تانک‌های آنها در منطقه عملیاتی خرمشهر منهدم شد و نهایتاً مجبور به بازگشت به خاک خودشان شدند و همین عدم موفقیت تصرف و ورود به خاک ایران، یکی از اصلی‌ترین دلایلی بود که باعث شد صدام به رغم ایجاد یک ارتش قوی، دیگر هوس درگیر شدن با نیروهای ایرانی را نداشته باشد.

جدول

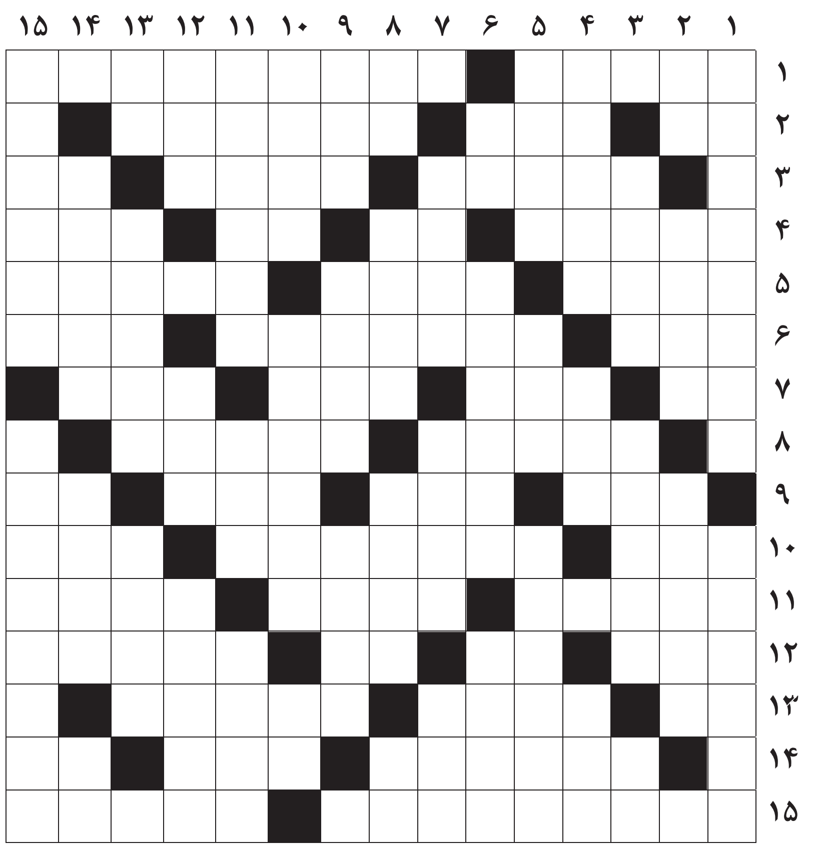

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۶۴۶۲

از راست به چپ

■ ۱- تیر، خدنگ- بزرگ‌ترین رودخانه فلات مرکزی ایران ■ ۲- نوعی شیرینی- مخترع ماشین بخار- پایتخت آلبانی ■ ۳- کرکس- خروس جنگی- مغرور ■ ۴- تورم رگ های پا- مترادف چاق- تصدیق روسی- از عناصر شیمیایی غیرفلزی ■ ۵- از جهات اصلی – خرمای نارس- پروردگار ■ ۶- اسب چاپار- تطهیر و قانونی جلوه دادن عواید و درآمدهای حاصل از رفتار مجرمانه است- فرش مالیدنی ■ ۷- تلخ- ریسمان محکم- دندان تیز درندگان- تیره ■ ۸- مزیت- پوشیده سخن گفتن ■ ۹- هواپیمای جنگی روس- بانگ و صوت- تخته شکسته بندی- تردید ■ ۱۰- داخل کتاب- حشره شب خوان- مقابل کوژ ■ ۱۱- غذای محبوب شتر- کریستال- دورنگار ■ ۱۲- از حروف مقطعه قرآن- آب منجمد- تکیه بر پشتی- قضاوت ■ ۱۳- پادگانی در تهران- برنج فروش- فرد و تنها ■ ۱۴- کل هستی- کشوری به مرکزیت لیما- هواپیمای سریع ■ ۱۵- موبایل- دین برتر

از بالا به پایین

■ ۱- صنعت جداسازی مواد شیمیایی از مواد نفتی- نیایش ■ ۲- جا و زمین آذری- سرشماری- سرپرست املاک موقوفه ■ ۳- پاره سنگ ترازو- نوعی برنج مرغوب- سطح دست ■ ۴- از ماه‌های میلادی- موت- قسمتی در پا ■ ۵- فرومایه- چاپارخانه- اسباب عروس ■ ۶- حرف فاصله- مستبد- خطاب زنانه ■ ۷- از ماهی‌های دریای خزر- حمله- نحیف و لاغر ■ ۸- اسب تبریزی- از مزه‌ها- گاه مشکل گشا می شود- حرف فاصله ■ ۹- سال آذری- فعال- رنگ سبز تند ■ ۱۰- از درختان همیشه‌سبز و سوزنی‌برگ- ناگهانی- گفت‌وگوی خودمانی ■ ۱۱- اداره وصول مالیات- بی احترامی- یار ثروتمند ■ ۱۲- گوارا- از بخشش کم نمی شود- چراغ دریایی ■ ۱۳- علامت مفعول- رسوا- آهنگر شاهنامه ■ ۱۴- تاوان- سپاسگزار- محل و مکان ■ ۱۵- مصیبت کشیده- مجموع جانداران و محیط طبیعی یک منطقه

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

		۶				۲		۱
۳	۵	۴						
			۳		۶			۴
	۷	۱						
			۶	۷	۴			
		۲					۹	۳
					۳		۶	
۷			۹		۵			
۲	۹						۱	

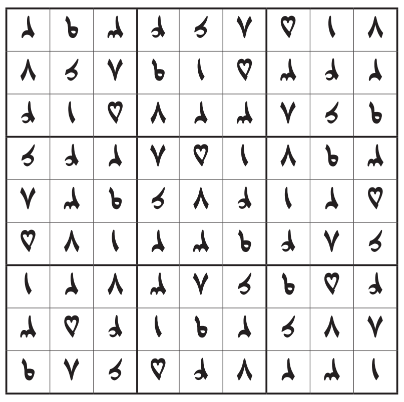

جدول کلمات متقاطع

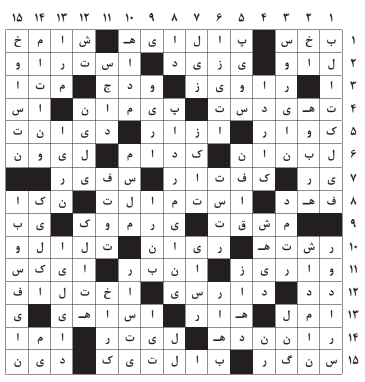پاسخ جدول شماره ۶۴۶۱